

Krzysztof Parzych

Akademia Pomorska
Ślupsk

**OCENA POTENCJAŁU WALORÓW TURYSTYCZNYCH
PRZYRODNICZYCH I ANTROPOGENICZNYCH
DORZECZY ŚLUPI I ŁUPAWY**

**THE EVALUATION OF THE NATURAL
AND ANTROPOGENIC VALUES
OF ŚLUPIA AND ŁUPAWA BASIN**

Zarys treści: Przedmiotem opracowania była analiza uwarunkowań przyrodniczych i antropogenicznych rozwoju turystyki w dolinach Ślupi i Łupawy. Dokonano inwentaryzacji walorów przyrodniczych oraz antropogenicznych z uwzględnieniem stanu aktualnego rozwoju turystyki na badanym obszarze oraz możliwości rozwoju nowych form turystyki z uwzględnieniem ograniczonych możliwości jej rozwoju wynikających ze statusu ochronnego, jakim jest objęty badany obszar.

Słowa kluczowe: dorzecze Ślupi i Łupawy, atrakcyjność turystyczna, walory turystyczne
Key words: the Ślupia and the Łupawa rivers' basin, tourist attractiveness, tourist values

Wprowadzenie

Jednym z bardziej atrakcyjnych elementów przestrzeni turystycznej są doliny rzeczne (Kowalczyk 2001, Kożuchowski 2005). Rzeki ze względu na układ koryta (prostolinijne, roztopowe, meandrowe, anastomozujące), długość, głębokość oraz spadek stwarzają duże możliwości rekreacji oraz uprawiania różnych form turystyki. Walory te mogą stać się podstawą rozwoju funkcji turystycznej w dolinach rzecznych (Wiluś 1997).

Rzeki wraz z innymi wodami powierzchniowymi mają bardzo istotne znaczenie. Stanowią one z reguły część większych systemów krajobrazowych i kształtują unikalne walory widokowe swoich obszarów.

Według Warszzyńskiej i Jackowskiego (1978) w odniesieniu do rzek szczególnie istotne z punktu widzenia ich przydatności rekreacyjnej i turystycznej są:

- wielkość przepływu (średniego rocznego, średniego miesięcznego),

- stan wody (głębokość), rodzaj brzegów (kamieniste, żwirowe, piaszczyste, muliste, strome, płaskie, wypukłe, wklęsłe),
- rodzaj dna (kamieniste, żwirowe, piaszczyste, muliste),
- szybkość przepływu wody w rzece (średnia, maksymalna),
- spadek (przeciętny na danym odcinku, załamania spadku, progi, wodospady),
- szerokość koryta rzeki,
- stopień rozwinięcia doliny,
- klasa czystości wód,
- przezroczystość.

Ze względu na wielość tych parametrów rzeki charakteryzują się zróżnicowaną przydatnością rekreacyjną i turystyczną. Istotne znaczenie dla wykorzystania turystycznego i rekreacyjnego dolin rzecznych mają ponadto inne cechy środowiska, takie jak konfiguracja terenu wyrażająca się w wysokościach bezwzględnych, różnicach wysokości względnych oraz konfiguracji grzbietów otaczających dolinę. Bardzo ważną rolę odgrywają warunki klimatyczne, które decydują o zróżnicowanej długości sezonu ogólnorekreacyjnego, kąpielowego oraz zimowego, a zwłaszcza liczba dni ze średnią temperaturą dobową powyżej 15°C, liczba dni z opadem, nasłonecznienie, usłonecznienie, liczba dni pogodnych i inne.

Ważnym czynnikiem dla przydatności turystycznej i rekreacyjnej dolin rzecznych, a zwłaszcza ich atrakcyjności wizualnej, jest obecność i charakter szaty roślinnej, w tym powierzchnia lasów, skład gatunkowy drzewostanu oraz udział lasów w powierzchni dorzeczy rzek ogółem.

Wszystkie wyżej wymienione elementy determinują sposób postrzegania miejsca i oceny jego użyteczności turystycznej i rekreacyjnej przez turystę.

Zdaniem Krzymowskiej-Kostrowickiej (1997) bardzo istotnym elementem percepcyjnej wartości rekreacyjnej środowiska przyrodniczego jest skala krajobrazowa, w której oceny środowiska dokonuje się pod względem jego jakości wizualnej.

Najatrakcyjniejsze z punktu widzenia możliwości uprawiania turystyki są doliny rzek górskich, charakteryzujące się dużymi spadkami, silnym przepływem oraz czystością wody. Są one predestynowane przede wszystkim do uprawiania wielu form turystyki kwalifikowanej (kajakarstwa górskiego, wędkarstwa, canyoningu, raftingu i innych).

Rzeki z obszarów nizinnych, z reguły o niższym spadku, szerszym korycie, rozlewiskami i zakolami oraz starorzeczami, na dużych odcinkach (zwłaszcza dolnych biegów) umożliwiają częściej czynną rekreację.

W Polsce północno-zachodniej, w krajobrazie tzw. północnego skłonu Pomorza, doliny rzeczne charakteryzują się pewną specyfiką. Wynika ona z silniejszych niż na pozostałych obszarach niżu spadków przeciętnych dolin rzecznych, dużych różnic konfiguracji krajobrazu terenów przylegających do tych dolin oraz wysokich średnich wartości przepływu. Głównymi rzekami środkowej części Pomorza i Pobrzeża Bałtyku są Słupia i Łupawa.

Charakterystyka atrakcyjności turystycznej gmin dorzeczy Słupi i Łupawy

Słupia jest jedną z głównych rzek przymorskich. Swoją obszar źródłowy ma w pasie pojeziernym na obszarze Wysoczyzny Polanowskiej w pobliżu miejscowości Sierakowska Huta w gminie Sierakowice. Wypływa ona na wysokości rzędnej 177 m n.p.m. Długość całkowita koryta rzeki wynosi 138,6 km. Słupia uchodzi do Morza Bałtyckiego w Ustce. Ze względu na powierzchnię dorzecza (1623 km²) jest największą rzeką Pomorza Środkowego.

Średni przepływ wody w korycie Słupi wynosi 14,5 m³/s, przy maksymalnej wartości 32,9 m³/s w okresie zimowym i 32,4 m³/s w okresie letnim. Średni opad atmosferyczny wieloletni w dolinie tej rzeki wynosi 722,7 mm i należy do najwyższych wartości odnotowywanych w dorzeczych rzek przymorskich.

Słupia przepływa urozmaiconą doliną z zachodniej części Wysoczyzny Polanowskiej w kierunku północno-wschodnim, kończąc swój bieg w Morzu Bałtyckim na obszarze mezoregionu Pobrzeże Koszalińskie (ryc. 1).

Łupawa jest znacznie mniejszą rzeką od Słupi pod względem morfometrycznym. Wypływa ze skraju Wysoczyzny Polanowskiej z jeziora Obrowo Duże w gminie Czarna Dąbrówka. Swoje źródła ma na rzędnej 114 m n.p.m. Całkowita jej długość wynosi 98,7 km, zaś całkowita powierzchnia dorzecza 924,5 km². Średni opad atmosferyczny w dorzeczu Łupawy to 698,9 mm. Średni przepływ wynosi 7,81 m³/s, przy maksymalnej wartości zimowej 15,3 m³/s i maksymalnej letniej 12,3 m³/s.

Zarówno dorzecze Słupi, jak i Łupawy charakteryzuje się wysokimi wskaźnikami lesistości, odpowiednio 39,8 i 35,1%, oraz jeziorności, odpowiednio 2,0 i 2,4%.

Słupia przyjmuje w swoim biegu 16 dopływów. Układ jej doliny jest wyraźnie asymetryczny (3 dopływy prawobrzeżne oraz 13 lewobrzeżnych). Głównymi dopływami Słupi są Skatowa, Kamienica, Bytowa, Kwacza, Głaźna, Grodek oraz Gnilna. Łupawa przyjmuje w swoim biegu 8 dopływów i ma symetryczny układ doliny. Głównymi dopływami Łupawy są: Bukowina, Rokitnica, Darżyńska Struga oraz Charsznica i Bagienica.

Ze względu na charakter dolin obie rzeki są predestynowane przede wszystkim do uprawiania turystyki kajakarskiej, wędkarstwa w swoim biegu dolnym i środkowym oraz do rekreacji i wypoczynku w biegach dolnych. Percepcję walorów krajo-
brazowych dolin Słupi i Łupawy umożliwiają w największym stopniu szlaki kajakowe wytyczone na obu rzekach.

Szlak kajakowy Łupawy liczy 95 km (przy długości rzeki 98,7 km) od południowego brzegu jeziora Jasień aż po ujście do Bałtyku. Spływy często rozpoczynają się też w miejscowościach Kozin i Jasień. Łupawa jest dostępna dla kajakarzy bez ograniczeń w swoim górnym i środkowym biegu aż do miejscowości Gardna Wielka nad jeziorem Gardno. Aby przepłynąć jezioro oraz ostatni kilkusetmetrowy odcinek do ujścia, potrzeba specjalnego pozwolenia Dyrektora Słowińskiego Parku Narodowego oraz Bosmanatu.

Łupawa uchodzi w powszechnej opinii za jedną z trudniejszych rzek, co wynika z licznych przeszkód naturalnych oraz budowli hydrotechnicznych (7 elektrowni wodnych) w jej korycie, które wymuszają konieczność częstego przenoszenia kajaka brzegiem oraz brodzenia w wodzie (Galiński 2003). Czynnikiem ten powoduje, że naj-

lepiej rzeką spływać latem. Czas potrzebny na pokonanie trasy spływu mieści się w granicach 4-6 dni.

Górny i środkowy bieg Łupawy są bardzo urozmaicone pod względem krajobrazowym, co wynika z pokonywania kilku jezior oraz silnie zróżnicowanej konfiguracji terenu otaczającego dolinę. W dolnym biegu spływ jest mniej ciekawy pod względem widokowym. Wynika to z wypłynięcia na mało atrakcyjny i bezleśny fragment Wysoczyzny Damnickiej i tereny Pobrzeża Koszalińskiego.

Słupia przy długości 138,6 km jest dostępna dla kajakarzy na długości 124,7 km. Szlak kajakowy Słupi uchodzi za jeden z trudniejszych w Polsce (Utracka-Minko, Miller 1999). Odcinek pomiędzy Sulęcynem a Gałąźnią Wielką o długości 38 km znajduje się w regulaminie GOK PTTK w wykazie górskich szlaków kajakowych. Szczególnie trudny technicznie, a jednocześnie efektowny pod względem widokowym jest jej górny i środkowy odcinek. Podobnie jak Łupawa, Słupia przepływa tu pomiędzy licznymi jeziorami – Węgorzyno, Żukowskie, Gowidlińskie, Głębokie. Koryto rzeki głęboko wcina się w jej dolinę, brzegi są miejscami strome, bardzo wysokie i w większości zalesione, co stwarza wrażenie krajobrazu doliny rzeki górskiej. Trasę spływu uatrakcyjniają ponadto liczne naturalne progi oraz krótkie odcinki przełomowe.

Dodatkowym utrudnieniem, ale i urozmaiceniem krajoznawczym Słupi są elektrownie wodne (5 obiektów), z najbardziej znaną i uchodzącą za najstarszą w Europie elektrownią w Soszycy. Na tym odcinku Słupi znajdują się również sztuczne zbiorniki zaporowe – Krzynia i Konradowo.

Znaczna część trasy spływu prowadzi przez objęte ochroną obszary Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”, który jest jedną ze 118 ostoi ptaków wodnych w Polsce. Atrakcją turystyczną stanowi jedyne większe miasto na trasie spływu, w jego końcowej części – Słupsk z cennymi zabytkami architektury i innymi obiektami kultury materialnej. Poniżej Słupska Słupia zmienia swój charakter, wypływając na nizinne, bezleśne w większości obszary Równiny Słupskiej. Czas potrzebny na pokonanie trasy spływu szacuje się na 5-6 dni.

Zarówno Słupia, jak i Łupawa są bardzo atrakcyjnymi z punktu widzenia turystycznego rzekami. Poza fragmentami samej doliny potencjał turystyczny wiąże się z obszarami ich dorzeczy. Wynika on zarówno z bogactwa przyrodniczego, jak i elementów kultury materialnej.

Pod względem administracyjnym dorzecza Słupi i Łupawy położone są na obszarze środkowo-zachodniej części województwa pomorskiego, w granicach gmin Sierakowice, Sulęcyno, Czarna Dąbrówka, Potęgowo, Borzytuchom, Bytów, Tuchomie, Kołczygłowy, Trzebielino, Kobylnica, Słupsk (gminy miejska i wiejska), Damnica, Smołdzino, Ustka (gminy miejska i wiejska) oraz Główny. Ponadto jedenaście innych gmin w mniejszej części znajduje się w przyrodniczych granicach wyznaczonych przez dorzecza obu rzek.

Metoda oceny atrakcyjności turystycznej walorów przyrodniczych i kulturowych gmin dorzeczy Słupi i Łupawy

Do oceny zróżnicowania atrakcyjności turystycznej dorzecza Słupi i Łupawy posłużono się metodą bonitacji punktowej. W literaturze polskiej metoda ta została po raz pierwszy zastosowana przez Stanisława Leszczyńskiego w okresie międzywojennym. Wykorzystano ją do określenia atrakcyjności turystycznej środowiska geograficznego Podhala i stopnia jego zagospodarowania turystycznego.

Metoda bonitacji punktowej, ze względu na dowolność doboru skali wartości i określania kryteriów, jest metodą subiektywną i polega na przypisywaniu przez autora poszczególnym cechom o zróżnicowanej wartości, występującym w obrębie badanej jednostki przestrzennej, odpowiedniej liczby punktów określonej według obranej skali wartości. W dalszym etapie sumuje się punkty odnoszące się do tych cech. Metoda ta pozwala dokonać syntetycznej oceny wybranej jednostki przestrzennej pod względem atrakcyjności środowiska geograficznego dla potrzeb ruchu turystycznego.

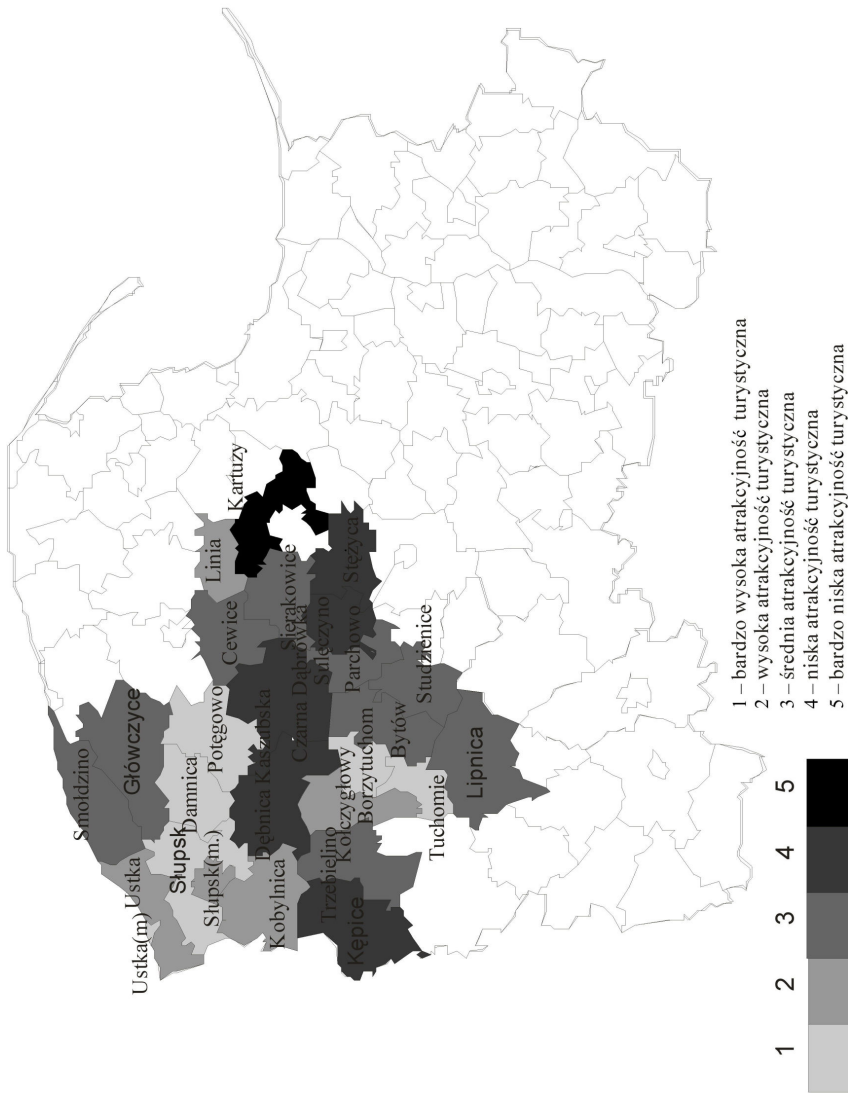
Współcześnie metoda bonitacji punktowej wykorzystywana jest przez badaczy zajmujących się geografią turystyki i innymi naukami o turystyce. A. Matczak (1997) zastosował ją do określenia m.in. funkcji turystycznej województw, przyjmując do badania 33 zmienne opisujące rozwój tych funkcji, obrazujące walory turystyczne, zagospodarowanie i ruch turystyczny.

W niniejszym opracowaniu przy ocenie atrakcyjności turystycznej walorów przyrodniczych i antropogenicznych gmin dorzeczy Słupi i Łupawy posłużono się również metodą bonitacji punktowej.

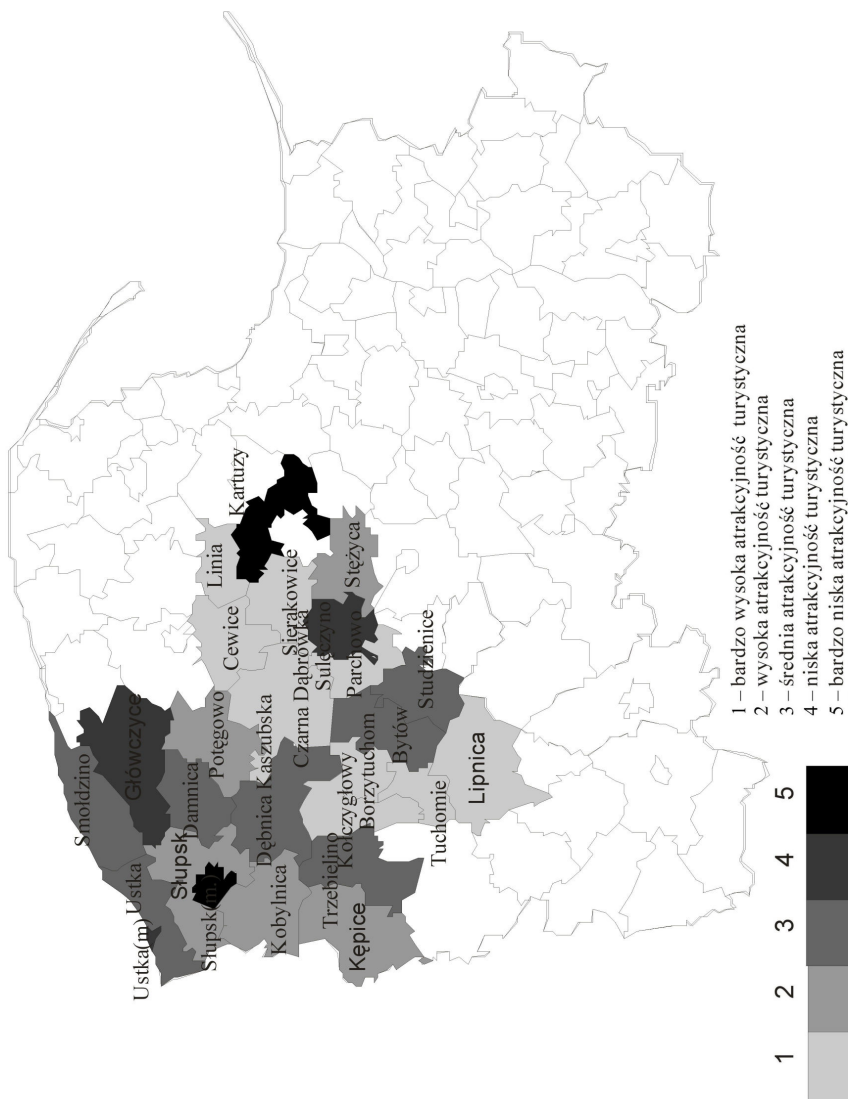
Analiza wyników

Analizę oceny stopnia atrakcyjności turystycznej dorzeczy Słupi i Łupawy przeprowadzono na poziomie gmin w granicach tych dorzeczy. Pomimo że część analizowanych gmin nie jest położona w całości w przyrodniczych granicach dorzeczy Słupi i Łupawy, oceny atrakcyjności turystycznej dokonano dla wszystkich, chociaż częściowo znajdujących się na interesującym nas obszarze. W ten sposób zakwalifikowano do analizy 26 gmin. Jako materiał źródłowy wykorzystano w głównej mierze dane Instytutu Turystyki. Uzupełniono je własną inwentaryzacją wybranych walorów w gminach położonych w granicach dorzeczy Słupi i Łupawy. Ogółem do analizy atrakcyjności turystycznej subregionu słupskiego wybrano 22 cechy opisujące walory przyrodnicze (16 cech) i antropogeniczne (6 cech). Do tej grupy włączono jeden element zagospodarowania turystycznego – liczbę miejsc noclegowych ogółem w poszczególnych gminach, traktując ją w tym wypadku jako istotny składnik potencjału antropogenicznego każdej jednostki administracyjnej.

Jako punkt odniesienia przy przydzielaniu punktów za odpowiednie cechy wzięto średnią wartość dla całego badanego obszaru 26 gmin. Osobne wartości każdej z cech w poszczególnych gminach odnoszono do średniej obliczonej dla całego dorzecza, przydzielając punkty w skali od 1 do 5.

Ryc. 2. Ocena atrakcyjności turystycznej walorów przyrodniczych gmin położonych na obszarze dorzeczy Słupi i Lupawy
 Fig. 2. The evaluation of the tourist attractiveness of the natural values of the Słupia and the Lupawa rivers' basins communes
 Źródło: opracowanie własne

Ryc. 3. Ocena atrakcyjności walorów antropogenicznych gmin położonych na obszarze dorzeczy Stupi i Lupawy
 Fig. 3. The evaluation of the natural and anthropogenic tourist values of the Stupia and the Lupawa rivers' basin communes
 Źródło: opracowanie własne

W kolejnym etapie dokonano obliczenia wskaźników sumarycznych, opierając się na punktach uzyskanych za poziom zjawiska opisywanego określonymi cechami. Na podstawie ocen sumarycznych liczby punktów uzyskanych przez poszczególne gminy w analizie wytypowano 5 przedziałów klas atrakcyjności turystycznej: gminy o najniższej atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej – 0-20% wartości maksymalnej liczby punktów w całej grupie, gminy o niskim poziomie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej – 20-40%, gminy o przeciętnym w badanej grupie poziomie atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej – 40-60%, gminy o wysokim poziomie – 60-80%, oraz gminy o najwyższym poziomie atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej w badanej grupie – 80-100%.

Oceny bonitacyjnej atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej badanego obszaru dokonano na mapach osobno dla elementów potencjału walorów przyrodniczych oraz antropogenicznych (ryc. 2, 3).

Najwyższą ocenę w grupie walorów turystycznych przyrodniczych uzyskały gminy położone w środkowej części dorzeczy Słupi i Łupawy – Dębica Kaszubska, Czarna Dąbrówka, Sulęczyno i Steżycza oraz gmina Kartuzy w większości znajdująca się poza obszarem tych dorzeczy.

Atrakcyjność walorów przyrodniczych wymienionych gmin wynika ze znacznej lesistości, dużej powierzchni obszarów i jezior o wysokiej atrakcyjności wypoczynkowej, znacznej powierzchni obszarów chronionych (Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”, Kaszubski Park Krajobrazowy) i liczby pomników przyrody. Wysoką ocenę atrakcyjności turystycznej walorów przyrodniczych uzyskała ponadto gmina Kępice ze względu na liczne jeziora, duże zalesienie i spory udział obszarów chronionych i o wysokiej klasie wypoczynkowej w powierzchni gminy ogółem.

Najniższą atrakcyjnością walorów przyrodniczych w grupie badanych gmin odznaczają się gminy położone w północnej części omawianego obszaru: Słupsk, Dąmnica i Potęgowo. Jest to związane z niewielką relatywnie liczbą obszarów wypoczynkowych i jezior, niskimi wskaźnikami lesistości oraz powierzchni chronionych i pomników przyrody w powierzchni gmin ogółem. Ponadto są to gminy o dominującym w ogóle powierzchni udziale użytków rolnych. Pozostałe gminy uzyskały średnią ocenę atrakcyjności walorów przyrodniczych.

Najwyższą atrakcyjnością turystyczną pod względem walorów antropogenicznych odznaczają się na badanym obszarze gminy: miejska Słupsk, Kartuzy i gminy wiejskie Sulęczyno i Główny. Wynika to z dużej w porównaniu z pozostałymi gminami liczby zabytków, muzeów i obiektów o wybitnej atrakcyjności krajoznawczej oraz wyższej liczby miejsc noclegowych.

Tabela 1

Wartości punktacji w ocenie atrakcyjności walorów przyrodniczych i antropogenicznych gmin dorzecza Słupia i Łupawy

Table 1

Value of the punctuation in the evaluation of the natural and anthropogenic values of the Słupia and the Łupawa rivers' basins

Gmina	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	suma	
Potęgowo	2	2	1	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	3	1	1	0	1	1	1	1	2	1	21
Borzytuchom	2	4	1	2	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	5	1	0		1	1	1	1	1	24
Tuchomie	1	2	1	4	1	0	0	0	0	0	1	5	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	24
Damnica	2	2	1	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	2	1	1	0	1	1	1	4	5	1	26
Słupsk (miejska)	3	2	1	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	5	1	1	0	1	1	1	5	1	1	27
Kobylnica	3	2	1	3	1	0	0	0	0	0	1	1	1	4	5	1	0	5	1	2	1	1	1	33
Słupsk (wiejska)	1	1	1	1	1	0	0	0	2	0	1	1	1	5	1	1	0	1	1	1	5	5	4	33
Ustka (miejska)	1	3	5	1	5	3	0	0	0	0	1	1	1	3	1	1	0	1	1	1	1	1	5	35
Kolczygłowy	4	4	1	4	3	0	0	0	0	0	1	1	1	1	5	1	0	5	1	2	1	1	1	36
Linia	2	3	1	5	1	1	0	0	0	0	1	5	1	1	5	4	0	2	1	1	1	1	1	36
Parchowo	2	4	5	2	1	0	0	0	0	0	5	5	1	1	1	1	0	1	5	1	1	2	38	
Studzienice	4	5	1	5	1	0	0	0	0	0	5	1	2	3	1	1	0	1	2	1	1	4	38	
Trzebielino	5	5	1	1	5	0	0	0	0	0	1	1	1	2	1	1	0	1	2	5	5	1	38	
Cewice	4	4	1	5	5	0	0	0	0	0	1	1	1	1	5	5	0	1	1	1	1	1	38	
Bytów	3	3	1	5	1	0	0	0	0	1	2	5	1	4	1	1	0	1	2	5	3	1	40	
Lipnica	5	4	1	5	5	0	0	0	0	0	3	5	1	1	5		0	1	1	1	1	1	40	
Sierakowice	2	2	2	4	2	0	0	0	0	0	5	5	1	1	5	5	0	5	1	1	1	1	43	
Smoldzino	2	2	5	1	5	0	0	1	0	1	1	1	5	5	5	1	5	1	1	1	1	1	45	

Kępice	5	5	1	4	5	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	4	5	5	0	1	1	5	1	1	46
Dębica Kaszubska	5	4	1	5	3	0	0	0	0	0	2	1	1	1	2	5	1	0	5	1	5	5	1	5	47
Ustka (wiejska)	2	2	1	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	5	5	5	5	1	5	5	5	1	5	47
Czarna Dąbówka	5	4	5	3	5	1	0	0	0	5	1	1	1	1	1	5	1	0	5	2	1	1	1	2	48
Stężycza	2	2	5	1	1	3	0	0	0	5	5	1	2	5	1	2	5	1	0	5	4	2	1	4	49
Główczyce	4	2	1	1	2	0	0	0	0	1	1	5	5	4	1	5	4	1	5	1	5	5	5	1	49
Sulęczyno	2	3	5	1	4	2	0	0	0	5	5	1	1	5	1	1	5	5	0	1	1	1	5	4	51
Kartuzy	4	3	5	4	5	0	0	0	0	3	1	5	1	5	1	5	5	5	0	5	5	2	3	1	62

1 – powierzchnia lasów w ha, 2 – udział procentowy lasów w powierzchni gminy, 3-5 – powierzchnia walorów wypoczynkowych kategorii I, II i III, 6 – liczba miejscowości wypoczynkowych, 7 – liczba miejscowości bardzo atrakcyjnych, 8 – liczba miejscowości atrakcyjnych, 9 – liczba obiektów o bardzo dużej atrakcyjności krajoznawczej, 10 – liczba obiektów o dużej atrakcyjności krajoznawczej, 11-13 – powierzchnia jezior I, II i III kategorii wypoczynkowej, 14 – liczba zabytków architektury w krajowym rejestrze zabytków, 15 – obszary chronione w (ha), 16 – obszary chronionego krajobrazu (ha), 17 – parki narodowe (ha), 18 – parki krajobrazowe (ha), 19 – rezerwat przyrody (ha), 20 – pomniki przyrody, 21 – parki spacerowe, 22 – obiekty zakwaterowania ogółem

Podsumowanie

Słupia i Łupawa należą do bardziej atrakcyjnych rzek przymorskich. Ze względu na swoje unikalne środowisko przyrodnicze oraz izolację od terenów silnie zurbanizowanych i przemysłowych ich dorzecza charakteryzują się niskim poziomem emisji zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego i wód oraz hałasu. Z racji swojego potencjału przyrodniczego rzeki te są predestynowane do uprawiania czynnej rekreacji oraz wielu form turystyki, zwłaszcza kwalifikowanej, dzięki cechom dolin rzecznych i jezior polodowcowych, oraz turystyki alternatywnej: przyrodniczej, ekoturystyki, turystyki typu birdwatching (obserwowanie ptaków) czy turystyki wiejskiej. Specyfika walorów i status ochronny znacznej części dorzeczy obu rzek powodują, że obszary te nie są narażone na masowy napływ turystów, co zabezpiecza ich unikalność, umożliwia uprawianie mało inwazyjnych form turystyki, stwarzając szansę ich przetrwania w niezmiennym lub w niewielkim stopniu zmienionym stanie dla kolejnych pokoleń.

Literatura

- Galiński Z., 2003, *Łupawa i Bukowina. Przewodnik dla kajakarzy*, Bielsko-Biała
- Kowalczyk A., 2001, *Geografia turystyki*, Warszawa
- Kożuchowski K., 2005, *Walory przyrodnicze w turystyce i rekreacji*, Poznań
- Krzymowska-Kostrowicka A., 1997, *Geoekologia turystyki i wypoczynku*, Warszawa
- Maczak A., 1997, *Województwa o funkcji turystycznej a obszary o skażonym środowisku geograficznym w Polsce*, *Turyzm*, 5, 1, s. 57-66
- Utracka-Minko B., Miller M., 1999, *Z biegiem Słupi. Przewodnik turystyczno-przyrodniczy dla wodniaków i wędkarzy*, Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”
- Warszyńska J., Jackowski A., 1978, *Podstawy geografii turystyki*, Warszawa
- Wiluś R., 1997, *Rozwój funkcji turystycznej w dolinie rzeki Warty na odcinku od Działoszyna do Uniejowa*, Łódź
- www.slupiailupawa.pl z dnia 18.08.2010

Summary

The aim of this article was an analysis of the natural and anthropogenic determinants of the tourism development in the communes of the Słupia and the Łupawa rivers' basin. For this purpose a characteristic of the natural and anthropogenic values was made, taking into consideration the actual condition of the tourist development in the investigated area was made and possibilities of new forms of the tourism development, taking into consideration limits of the tourism development resulted from its natural, and protected character of the Słupia and the Łupawa basin.

The results show that the best quality of the natural tourist values was defined for communes situated in the middle part of the Słupia and the Łupawa basins – Dębica Kaszubska, Czarna Dąbrówka, Sulęczyno and Stężycza and commune of Kartuzy.

The best quality of the anthropogenic tourist values was defined for communes Słupsk, Kartuzy, Sulęczyno and Główny.